

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva. — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 40.— K
pol leta . . . 20.—
četrt leta . . . 10.—
posamezna številka po 80 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, raspise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enoslojne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.
" " " dvakrat . . . 80 "
" " " trikrat . . . 50 "
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 40 vin.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravištvo Učiteljsk. Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

Zadnje delegacijsko zborovanje „Zaveze jugoslovanskega učiteljstva“ dne 27. in 28. avg. 1920 v Mariboru. UJU. — Poverjeništvo Ljubljana.

Ljubljana, 30. avg.

V slovo od stare Zaveze in k polaganju temelja UJU poverjeništva Ljubljana smo si izbrali kraj letošnjega delegacijskega zborovanja Maribor, da podamo tam račun o likvidaciji naše dosedanje pokrajinske organizacije in da slovesno proglasimo svojo slovensko stanovsko organizacijo kot del državne celote, kot del skupnega Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva v Beogradu.

Že od nekdaj je bilo to Udruženje naš končni smoter, že od nekdaj v najhujših časih in razmerah smo delovali v tem smislu. In kar smo si takrat zamislili, je postala sedaj istina.

Krasna je zemlja zgoraj ob severni meji naše države. Ob vznožju visokega Pohorja in zelenih Slovenskih goric, ki napajajo s svojimi prideiki dušo in vžigajo kri, ob bregovih deroče Drave, tam v nekdanjem in sedanjem slovenskem Mariboru se je sešlo dne 27. in 28. avgusta slovensko učiteljstvo, da tam razpravlja o tekočih stanovskih in šolskih vprašanjih. Že na predvečer delegacijskega zborovanja so prihajali v velikem številu tovariši in tovarišice. Z vsakim vlakom so se pripeljele nove skupine udeležencev, tako da je bilo na dan delegacijskega zborovanja navzočega daleč nad 1000 slovenskega učiteljstva.

Dne 27. avgusta sta bili dve seji upravnega odbora in so se vršile seje 4 odsekov: stanovsko-politiškega, časnikarskega in književnega, pedagoško-didaktičnega ter gospodarskega odseka. Ves dan se je intenzivno delalo v odsekih na predlogih in vlogah, kar jih je došlo v dobi zadnjega upravnega leta. Bilo je že pozno v noč, ko se je završila končna skupna seja upravnega odbora in odsekov.

Dne 28. avgusta se je vršilo delegacijsko zborovanje. Velika dvorana Narodnega doma je bila nabito polna, istotako galerije. Ves dan je navzoče učiteljstvo vztrajalo v zborovalni dvorani, napeto poslušalo podane referate in se udeleževalo debat.

Zborovanje so pozdravili v imenu Sokolstva dr. Pivko, dalje minister dr. Kukovec in predsednik narodnega predstavništva dr. Ribar.

Bil je pomemben trenutek v zgodovini naše stanovske organizacije, ko se je ob sklepu delegacijskega zborovanja posloval v viharjih utrjeni in v delu osiveli predsednik tov. Jelenc od Zaveze z vzklikom: „Zaveza je bila — naj živi Udruženje Jugoslovanskega Učiteljstva, poverjeništvo Ljubljana!“

Za enkrat se omejimo samo na kratko. Obširnejše poročilo o zborovanju samem pričujemo v prihodnji številki. Danes pričujemo tajniško poročilo.

Tajniško poročilo za čas od 6. septembra 1919 do 27. avgusta 1920.

(Poročal Vilibald Rus.)

Zadnje poslovno leto Zaveze.

Tu na osvobojenih mariborskih tleh se izvrši danes zgodovinski pokop orjaške junakinje, ki je vse svoje žive dni ne-

umorno skrbela za procvit slovenskega šolstva in učiteljstva. Bodisi ob solnčnih, bodisi ob viharjih dnevi je visoko plapolal njen prapor prosvete, žrtvovala je vse za blaginjo narodnega šolstva: vzpodbujala, učila, vnela in dvigala je učiteljstvo le k solncu in luči. „Zaveza jugoslovanskega učiteljstva“ je umrla. Ob njeni gomili ne stojimo v žalnih oblekah in nismo solznihi, zakaj iz tega groba vstaja istočasno polna življenske sile nova naša organizacija. Zategadelj se nam poraja v vzradošeni duši ponosen klic: Naj živi ljubljansko poverjeništvo „Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva v Beogradu!“

Prerajeni in pomlajeni stopamo družno z rodniimi brati in sestrami — s hrvatskim in srbskim učiteljstvom — vzajemno na delo, ki nam na široko odpira nova pota v vse kraje naše veličastne Jugoslavije.

Ob vstopu v Udruženje pa nam je treba pregledati še delovanje naše Zaveze v poslednji, to je v XXXII. upravni dobi.

Članstvo.

Do danes je včlanjenih v Zavezi 33 učiteljskih društev, ki imajo skupaj 7 častnih in 2277 pravih članov. Od lani sta prirasli 2 članici, število Zavezinih društvenikov pa se je letos dvignilo za 663 članov.

Nazadovale je samo članstvo Gornjegrajskega in Kozjanskega učiteljskega društva, toda vsako le za 4 člane. Članstvo v okrajnih učiteljskih društvih na bivšem Kranjskem je povsod naraslo. V splošnem je najmočnejše in ima največji prirastek Ljubljansko učiteljsko društvo (lani 94, letos 174 članov). Najmanj društvenikov izkazuje Gornjegrajsko učiteljsko društvo (25).

Logaški okraj leži deloma v zasedenem ozemlju, kar je ostalo tu svobodnega učiteljstva, se je združilo v novem Cerkljansko-loškem učiteljskem društvu. Mariborsko učiteljsko društvo je sedaj samo zase, a za okolico se je zasnovo leto posebno društvo. V par okrajih je včlanjeno v društvo brez izjeme vse ondoto učiteljstvo. Temu vabljivemu vzgledu naj sledijo tovariši in tovarišice tudi v drugih okrajnih društvih!

Za Prekmurje se je ustanovilo letos dne 12. maja novo učiteljsko društvo. Občni zbor, ki se je vršil v Beltincih dne 10. junija, je sklenil soglasno, da pristopi Učiteljsko društvo za Prekmurje kot član k Zavezi. Takoj je društvo priglasilo vseh 68 članov. Društvu predseduje tovariš Avgust Požegar, nadučitelj v Gederovcih. Prve vesti iz Prekmurja so bile kaj žalostne. Šolstvo je bilo zelo zanemarjeno. Bilo je sicer dovolj šol, a le malo učiteljstva. Madžarske oblasti so poslovale tudi po državnem preobratu dalje, a nikogar ni bilo, da bi ustavil njihovo pogubno poslovanje. Madžarski učitelji, ki so še danes precej številni, narodni stvari samo škodujejo. Višjemu šolskemu svetu nujno svetujemo, da naj jih čimprej odstrani in nadomesti z zavednimi učitelji.

Del naše Notranjske in vse Primorje leži v zasedenem ozemlju. Po predlanski statistiki smo s tem izgubili 7 društev s 490 člani, po letošnji pa 9 društev s 784 člani. Vsa ta društva tvorijo Zvezo jugoslovanskih učiteljskih društev s sedežem v Trstu, kateri načeljuje bivši podpredsednik naše Zaveze, tovariš Anton Germek iz Trsta. Zveza ima svoje lastno glasilo „Učiteljski list“. Italijani pašujejo tod kot bi nikdar ne poznali kakšne kulture, preganjajo slovensko učiteljstvo in mu venomer otežujejo že itak težavno učiteljevanje. Wilsonovih 14 točk o samoodločbi narodov je menda popolnoma izginilo v pozabnost. — Na Koroškem posluje plebiscitna komisija, toda antanta noče poznati našega zemljevida in ne naše zgodovine. Naj se zgodi s temi kraji kakorkoli: Zemlja do Jadranskega morja in do valov bistrice Soče, pa pokrajina do Gosposvetskega polja, vse to ostane trajno v jugoslovanskih učilnicah in v narodu naša in samo naša last. Slovenskemu učiteljstvu v Primorju, na Koroškem in v Prekmurju, kateremu je poverjena važna, težavna in odgovornost polna naloga, velja naše priznanje in zahvala!

Društvenina in Zavezini listi.

Vedno rastoča draginja ni mogla iti neopaženo mimo društvenine in naročnine Zavezinih listov. Lani ob tem času je znašala letna članarina še 48 K. Toda že na delegacijskem zborovanju je bil primoran Zavezin blagajnik predlagati, da se sicer članarina ne zviša, pač pa, da naj prejema Zavezina uprava od teh 48 K ne samo 40 K, ampak 44 K od vsakega organizovanega člana. Delni primanjkljaj bi bil s tem krit. — Meseca novembra pa je tiskarski štrajk zahteval nove tiskarske poviske, katerim je sledilo zvišanje naročnine listov. V drugi vodstveni seji je bilo vodstvo Zaveze primorano zvišati Zavezino članarino letno na 60 K, pustivši učiteljskim društvom, da jo zvišajo za svoje potreščine po lastnem predurku, morda po 4 K za vsakega člana. — S tem poviškom pa še nismo bili pri kraju. Cene papirja in tiskarskim potrebščinam so se jele neprenehoma dvigati. Za naše časopisje je žrtvovala Učiteljska tiskarna mnogo tisočakov, ki jih je črtala iz lanskega računa; tudi mnogo prilog stanovskemu glasilu ni zaračunala, pa vse to še ni zadoستovalo. Zavezino vodstvo in upr. odbor, ki se je sešel o Veliki noči k seji, sta morala začasno odobriti nov proračun Zavezinega blagajnika. Glasom tega se je zvišala članarina za vsakega člana za leto 1920. na 120 K, od katerih prejema Zavezina blagajna po 108 K, domače okrajno društvo pa po 12 K. Z veljavnostjo od 1. aprila 1920 dalje pa stane za neorganizovane naročnike „Popotnik“ 30 K. „Učiteljski Tovariš“ pa 40 K. Učiteljski upokojenci plačajo namesto polne članarine samo 70 K. Tudi se je sklenilo, da ostanimo s članarino mesečno pri desetih kronah, četudi se zviša med letom cena papirja in tisku; v najslabšem slučaju naj se obseg Zavezinih listov zmanjša in čas izhajanja podaljša. Današnja delegacija

naj torej spričo naštetih dejstev predzadnji in zadnji povisek Zavezine članarine naknadno odobri!

Zavezini listi se drže začrtanih smernic.

Mladinski list „Zvonček“ ima letos 2014 naročnikov. Mesečno se ga tiska v 2700 izvodih. Ker ima po večini samo mlade naročnike, nismo smeli med letom zvišati naročnine, zato je gmotno na prav slabih nogah. Letošnje leto zaključimo „Zvonček“ z velikim primanjkljajem. Naročnino moramo z novim letom izdatno zvišati, če ne ga bomo morali opustiti.

„Učiteljski Tovariš“ je kot tednik vodnik Zavezinega učiteljstva v vseh šolsko in stanovsko-politiških vprašanjih. Sčasoma mora pričeti z objavo najprej manjših in nato daljših notic in člankov v cirilici. Prva številka letošnjega leta je izšla ob 60 letnici obstoja v slavnostni opremi na 22 straneh z bogatim življenjskim pregledom in z važnimi informativnimi članki.

Pedagoška revija „Popotnik“ zasleduje vse, kar je novega na znanstvenem in posebno na pedagoškem polju. Učiteljske knjižnice in prosvetna društva naj se naročijo nanj!

Zavezino poslovanje.

V minuli upravni dobi je imelo Zavezino vodstvo šest, upravni odbor pa dve seji. Če ne bi bilo strokovnega tajništva, ne bi mogli sproti rešiti vseh dopisov in nujnih neodložljivih stanovskih zadev. Krepko je podpiral Zavezo v zunanjem poslovanju rezervni sklad, ki izkazuje v 30. številki stanovskega glasila že 23.151 kron prostovoljnih doneskov. Za Slovenijo imamo eno skupno šolsko upravo, zato odpadejo deželne Zveze, a njih delo prevzame v prihodnje ljubljansko poverjeništvo UJU. Izmed Zavezinih odsekov nekateri niso redno poslovali, ker so posamezni člani drug od drugega preveč oddaljeni. Tem večje pa je bilo delovanje posameznih včlanjenih učiteljskih društev. Priporočljivo je tam, kjer je to možno, skupno zborovanje mnogih učiteljskih društev. Na tak sestanek so se sešla letos štiri učiteljska društva v Dravogradu. Ni prav, če sklicujejo okrajna društva v istem letu zborovanja v eni in isti kraj, ampak v obsežnem okraju naj se vrše sestanki menjaje se na raznih mestih. V prihodnji upravni dobi je treba izpremeniti dosedanja Zavezina pravila in Poslovni red po pravilih „Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva“, pravila okrajnih učiteljskih društev pa po vzornih pravilih.

Vodstvo Zaveze tvori po novih pravilih ožji svet pokrajinskega poverjeništva, v katerem so poverjenik, blagajnik, dva odbornika, potem strokovni tajnik in glavni urednik pokrajinskega glasila. Prve voli delegacija, zadnja dva pa imenuje širši svet, kamor spadajo poleg članov ožjega sveta še vsi predsedniki okrajnih učiteljskih društev. Širši svet prevzame posle dosedanjega Zavezinega upravnega odbora. Stroške članov ožjega sveta, kadar so pozvani k sejam, krije blagajna pokrajinskega pover-

jenštva; stroške predsednikov okrajnih učiteljskih društev pa povrne domača blagajna dotičnega društva. Vsak član ožjega in širjega sosveta ima namestnika. Delegacija voli tudi tri člane v nadzorstvo uprave pokrajinskih sosvetov. Volitve se vrše vsako tretje leto.

Rešitev najvažnejših zadev.

Zaveza je imela tudi letos mnogo opravila z različnimi oblastmi. Te korake je storila v lastnem delokrogu, ali pa je bila pozvana k temu od svojih članic. Včlanjena Zavezina društva so se v večini privadila, da vlagajo prošnje in sklepe s svojih zborovanj na naslovna mesta potom Zavezinega vodstva. Le tako je mogoče, da ima centrala vse obširno delovanje vedno stalno v evidenci. Premnogokrat se je obračala Zaveza do domačih šolskih in izvenšolskih korporacij, še večkrat pa do predsedstva ministrstva, ministrstva prosvete, prometa in financ, do demokratske in parlamentarne zajednice narodnega predstavnštva, do posameznih ministrov in poslancev; najčesteje pa do bratskega vodstva „Učiteljskega Udruženja v Beogradu“. Poročila Zavezinih sej in vsi važni stanovski ukrepi so se — oti objavljali v stanovskem glasilu.

Načrt zakona o narodnih šolah v kraljevini SHS, izdelan po osnutku „Prosvetnega odbora“ v Beogradu, je bil vsestransko obravnavan v okrajnih učiteljskih društvih. Ta so odposlala Zavezi izpreminjavalne predloge k načrtu, katere je v to določeni odsek uvaževal in ga končno vnovič predelal.

Vlogi na obratno ravnanje v zadevi stalnih železniških legitimacij za učiteljsko se je le delno ugodilo. Treba bo torej še novih tozadevnih prosenj.

Ze izdana naredba ministrstva prosvete glede znižanja učiteljske naobrazbe na 3 leta, se je na naš protest za Slovenijo preklicala.

Vsa medvojna leta se štejejo učiteljem takoj po zrelostnem izpitu v službeno dobo. Oni učitelji, ki doslej iz kateregakoli vzroka se niso mogli napraviti praktičnih izpitov, položijo iste lahko že letos v mesecu decembru.

Član gospodarske zadruge „Samopomoč“ more biti po pravilih samo oni, ki je pristopil k „Osrednji organizaciji javnih najemščencev v kraljevini SHS“ K tej organizaciji je pristopila Zaveza in plačala iz svoje blagajne za vsakega člana letno po 2.40 K. Ker je bilo ob vstopu okrog 2000 našega članstva, je morala plačati 4800 K. Med letom pa je organizacija zvišala društveno članarino za osebo mesečno na 1 K in tirjala od Zaveze ta povise. Ker Zaveza ne more med letom, po starem proračunu kriti toliko poviška, včlanjena društva pa tudi ne, se je zahtevalo od tirjalke, da naj se nova članarina pobira šele od 1. januarja 1921 dalje. Ze danes, ob ugotovitvi novega proračuna naj se sklne, kdo prevzame to breme: ali Zaveza, ali okrajna društva, ali pa posamezniki. Pri sedanjem članstvu bi morala plačevati Zaveza letno okrog 27.500 K, česar pa ob tej članarini ne vzmoro. Ne samo zaradi „Samopomoči“, ampak mnogo bolj zato, ker nam donša ta organizacija posebno ob času naših skupnih zahtev lahko mnogo koristi in nam ohrani eksistenco, smo primorani biti v njej včlanjeni.

Zaveza je pristopila kot član k Jugoslovanski Matici z enkratnim zneskom tisoč dinarjev.

Srbsko učiteljsko je zbralo v Parizu tisoč frankov, katere vsoto je darovalo Zavezi v društvene namene. Ob primeren času smo dobili za nje dvanaest tisoč kron, kar smo s privoljenjem upravnega odbora polovično naklonili „Popotniku“ in „Zvončku“. Tudi zato je treba naknadnega dovoljenja današnje delegacije!

„Šolski list“ je izšel v trojni izdaji za vse učne stopnje kot nadomestilo dosedanjih čitank za posamezne letne dobe. Novemberski tiskarski štrajk je zapoznil njih izdajo. Po „Šolskem listu“ se urede nove čitanke.

Z namenom, da se morebitna društvena, službena in osebna nesporazumjenja med učiteljsvom poravnajo in pomirijo doma, se je ustanovilo „Učiteljsko razsodišče“, ki je okrajno in pokrajinsko. Razsodišča so začela poslovati 1. junija s posebnim poslovnim redom. Društveno učiteljsko razsodišče je poslovalo doslej samo v Kozjanskem in Radovljanskem okrajnem učiteljskem društvu. Ta razsodišča so sicer potrebno zlo, a boljše bi bilo, da bi imela leto za leto neprestane počitnice. Vsak se mora podvreči najprej sodbi okrajnega razsodišča, pokrajinsko razsodišče posluži samo v izrednih slučajih!

Ustanovila se je „Tvornica učil in šolskih potrebščin“, da nismo v Jugoslaviji več navezani na uvoz teh predmetov iz tujine. Ves ogromni kapital za šolo namenjene izdelke ostane poslej doma. Za-

druga stoji na zdravih nogah, zato postane gotovo to učiteljsko gospodarsko podjetje v najbližjem času eminentne važnosti.

V okrepitev stanovske gospodarske organizacije se je ustanovil „Učiteljski zdraviliški dom“ v Rogaški Slatini, v prvi vrsti za zadržnike in potlej za druge zdraviliške goste. Opravilni delež znaša 1000 K, ki se ga more plačati tudi v zaporednih mesečnih obrokih po 100 K. Inicijativo je dal in predpriprave vodi naš podpredsednik Anton Gnuš.

Nekaj važnih stvari, ki smo jih podvzeli v minuli upravni dobi čaka še rešitve, ostale smo ostavili na dnevni red delegacije.

Slovenske dele Jugoslavije je obiskal regent Aleksander v lepih junijskih dneh. Kot prvi kralj naše jugoslovanske krvi je bil od slovenskega ljudstva vseposod prisrčno pozdravljen. Učiteljsvo ga je sprejemalo s šolsko mladino z vdano stjo in z ljubečim srcem. Opažalo se je, da je bil mladi kralj ob sprejemih najbolj vesel nedolžnih in iskrenih pozdravov naše dece. Učiteljsko domovinsko delo v šoli ni šlo nepozorno mimo čutečih mladinskih src. Dasi so bile nekatere deputacije pri poklonstvu deležne izredne vladne naklonjenosti, je bilo učiteljsko zastopstvo zapostavljeno. Največja stanovska organizacija v Sloveniji je bila povsod prezrta in pred regentom namenoma ponižana. Prvi odgovor nato je bil, da Zavezino vodstvo ni šlo povodom rojstnega dne Nj. Visočanstva kralja Petra I. čestitat z drugimi deputacijami k deželni vladi, ampak je bila Zavezina udanostna izjava brzojavno direktno odposlana na kabinetno pisarno v Beograd.

Uradniška pragmatika, službeni prejemki in draginja.

Zakon o ureditvi učiteljskih plač v kraljevini SHS, ki je bil sprejet že lani 23. junija v narodnem predstavnstvu v Beogradu, poudarja v členu 33. izrecno, da so stalni učitelji in učiteljice državni uradniki. Če bi bil načrt uradniške pragmatike že sestavljen, tedaj bi bili že za namij vsi križi in težave. Tako pa se je morala Zaveza boriti v tekoči upravni dobi največ z rešitvijo gmotnega vprašanja. Kardinalna napaka leži v tem, da nismo bili že pred polomom podržavljeni, zakaj nova država je prevzela takoj ob prevratu v svojo zaščito samo državne nameščence. Dokler ni uradniška pragmatika v narodnem predstavnstvu sprejeta in nato sankcionirana, toliko časa bomo še vedno tavalj v gmotnem oziru za dosedanjim državnim uradništvom. Tako je, in tega ne spravi s sveta še tako glasno mrmranje zapostavljenega učiteljsva. S tem dejstvom je Zaveza računala, dasi ni zamudila nobene prilike, ob kateri ne bi stremila za tem, da pridemo čimprej ven iz nezdravih razmer. Srbski zakon ni poznal meščanskih šol in menda tudi ne učiteljic ženskih ročnih del, zato je bila še-le po nas in po hrvatskem učiteljskem Savezu vlada opozorjena, da je treba vsem tem njih delu primernih plač. Predloženi so bili za stavu uradniške pragmatike že stiri osnutki, a narodni predstavniki, katerih ni doslej še nihče volil, ker so se postavili in imenovali kar sami, mislijo menda, da je dovolj, če ostane samo pri osnutkih. Morda jih vzdrani iz mrtvila komunistični pokret, ki je na vidiku.

Ze 13. decembra lani se je vršil v Ljubljani učiteljski shod, na katerem se je zahtevalo, da gre v Beograd poleg referenta dr. Fr. Skaberneta v zadevi službene pragmatike in učiteljskih prejemkov tudi Zavezin predsednik L. Jelenc. Na tem shodu se je vnel razgovor o perečih naših vprašanjih: o naši pripadnosti v kategorijo B državnega uradništva, o temeljnih plačah, o aktivitetnih, opravilnih in draginskih dokladah, o doplačilih strokovnemu učiteljsvu, o prejemkih upokojenega učiteljsva, vdov in sirot, o stanarini in kurivu ter o sprejetju veljavnosti zakona od 1. septembra 1919 dalje.

Iz razprav in osnutkov uradniške pragmatike — in s tem smemo že definitivno računati — je razvidno, da pride ljudskošolsko in meščanskošolsko učiteljsvo v kategorijo B. Temeljna plača in aktivitetna doklada se štejeta v penzijo. Za ženo in otroke dobe skoro gotovo oženjenci vrhutega še določeno letno doklado. Te doklade sta prinesli s seboj vojna in draginja, kar je popolnoma logično in pravično. Čigavi so otroci? Pravzaprav državni, ker jih imajo zlasti uradniške družine vse življenje samo v reji. Ko dorastejo, jih sprejme država; bodisi kot vojnike, bodisi, da so ji oporni stebri kot izučeni obrtniki, trgovci, uradniki in umetniki. So torej državna last, zato naj delno tudi ona skrbi zanje. Čimveč bo prispevala k vzgoji, tem trdnjša in solidnejša postane država. Zaveza vestno motri tudi gmotno vprašanje upokojenega učiteljsva, vdov in sirot. Kar storimo za te, delamo že sedaj zase. Znano je, da je učiteljsvo v hrvatskih in srbskih pokrajinah deležno stanarine in kuriva. S posebno naredbo naj bi država učiteljsvu v Sloveniji, ki ni deležno teh dobrot, prevzela nase to breme; a to našo zahtevo je država odklonila, češ, naj plačajo to občine. Ob razrešitvi tega perečega vprašanja bi prišli v navzkrižje z našimi občinami, ker je ljudstvo žalibog po hujšanju nekaterih duhovnikov mnenja, da smo že itak predboro plačani. In ljudstvo živi od tedaj v prepričanju, da se cedi v naših shrambah mleko in med, mi pa smo zakopani do vratu v svetlih cekinih. Državno uradništvo nima teh bonifikacij, kar bi utegnilo napraviti tudi v njem mrzno do nas. Zagotovo je zadeva, ali bi uspeli, če tožimo erar glede veljavnosti šolskega zakona za dan 1. septembra in ne 1. decembra 1919. Zakon govori sicer za prvi termin, toda juristi so mnenja, da bi bilo težko kaj pozitivnega doseči, ker nimamo še upravne sodišča. Opravilne doklade šolskih vodij, honorar za nadure in za pouk na ekskurzijskih šolah čakajo še vedno pravične rešitve. Čimotno mora biti učiteljsvo na vsej črti enako državnemu uradništvu z enako izobrazbo!

Draginja narašča in z njo narašča opravičeni odpor vseh uslužbencev. Zanesla se je med nas zlohotna navada, da se prav vsako zvišanje razdobna že tedne poprej po časopisih. Trgovcem, obrtnikom in kmetom je to signal, da izdatno in čez mero poskočijo v cenah. Uradništvo vseh kategorij je primorano, da o tem resno razmisli. Vršili so se javni shodi proti oderuštvi, verižništvu in splohi draginski razmeram. Tak demonstracijski shod se je vršil lani 4. oktobra in 18. decembra in letos 16. aprila in v tekočem mesecu. Državno uradništvo je bilo deležno 25% draginskih doklad že s 1. junijem, a mi smo ostali zopet ob strani samo zato, ker nimamo še skupne uradniške pragmatike. Obrnili smo se tozadevno že mnogokrat na merodajna mesta, a vedno dobimo dvomljiv odgovor. Minister prosvete Svetozar Pribičević je nekoč zagrozil zaradi tega že z demisijo, a finančni minister se je izgovarjal, da nima potrebnega kritja. Učiteljsvo, službujoče v Srbiji, Bosni in Hercegovini ter v Črnigori je sicer deležno teh poviškov draginskih doklad, mi pa smo odvisni od milosti in dobre volje finančnega ministra. Imamo sicer zagotovilo s kongresa od ministra prosvete, da se bo zavzel z vso odločnostjo za pravično ureditev naših zahtev, a doslej imamo samo še zagotovilo in obljubo. Če smo res jednakopravni z ostalim državnim uradništvom, tedaj se nam morajo izplačati te zaostale draginske doklade od 1. junija t. l. dalje, pa naj dobi država ta denar kjerkoli hoče. Pravijo, da je letošnja letina izborna, toda na trgu se to nič ne pozna: ne pri sadju, ne pri moki in ne pri drugih življenjskih potrebščinah. Visoko povišanje vožnje po železnica vzbuja brezsrčnostni verižnikom nove nade k oderuštvi. Kam plovemo? Ali je res treba s silo pogoniti najboljše državljane na cesto? Boje se boljše vizma in komunizma ter njenih posledic, boje se sindikalnega združenja, a nesrečno politiko tirajo dalje do obupa vsi po vrsti!

Razdiralno delo Slomškove Zveze.

Pred 20 leti se je ustanovila proti naši stanovski organizaciji Slomškova Zveza. Ni je rodila potreba, ampak Slov. Ljudska Stranka jo je hotela imeti in jo hoče imeti tudi še danes v svoje politične namene za vsako ceno. Na bivšem Primorskem in Štajerskem niso bila godna tla za njo, pač pa se je bahato opomogla na bivšem Kranjskem. Kričeče krivice žalostnega spomina so se godile Zaveziniemu učiteljsvu. SLS je honorirala člane Slomškove Zveze na vse načine: dajala jim je brez ozira na kvalifikacijo in službeno starost najlepše službe, iz deželne blagajne jih je nagradila „po previdnosti“ z draginskimi, stanovskimi in še z raznimi neutemeljenimi dokladi, hujškala je ljudstvo proti nam in šoli. Brošura „Dejanja govore“ je žalna knjiga kruto preganjanega in ponižanega slovenskega učiteljsva. Dneva 14. septembra 1909 in 24. julija 1912, v katerih sta glasovala kot deželna poslanca predsednik in odbornik Slomškove Zveze (Fran Jaklič in Jernej Ravnikar) proti zvišanju učiteljskih plač, sta najtemnejša dneva v učiteljski povestnici. — A vse to smo ob vstopu v Jugoslavijo radi pozabili, želeč in pa meneč, da zgradimo skupno svobodno učiteljski dom. Za prehodnico iz starega v novi svet smo ustanovili Učiteljski svet. Tu naj bi se vršile do ustanovitve skupne organizacije razprave o splošnih učiteljskih in šolskih vprašanjih. A že po nekaterih sejah so prišli naši člani do prepričanja, da Slomškova Zveza ne smatra te institucije resnim. Informirali so se sicer o naših nameh, sklepov se pa niso držali. In zgodilo

se je celo, da so pošiljali na poverjeništvu za uk in bogočastje vloge v nasprotnem smislu. Tako je postalo sodelovanje naših članov v Učiteljskem svetu nemogoče. — Lanska delegacija je sprejela tovariša E. Gangla resolucije o udruženju enotne strokovne organizacije vsega jugoslovanskega učiteljsva v poimenskem glasovanju soglasno. Temelji tej organizaciji so samo okrajna učiteljska društva, osnovana na enotnih pravilih. V Udruženju naj se rešujejo le gmotna in pravna ter splošna šolska vprašanja, zunaj organiziranja. Bolj svobodno in demokratično podlago bi ne mogli prinesiti Udruženju tudi na zunaj niti angeli z nebes.

Da hoče Zaveza tudi na zunaj dokumentirati svoje novo stališče, kaže nje likvidacija. Če je bila dotlej še kaj z liberalizmom ali znabiti se s kako drugo politično primesjo pobarvana, so z razdružitvijo izginili zadnji politični sledovi. Ker učiteljske Zveze niso temelj stanovskega ujedinjenja, je sklenil Zavezin upravni odbor soglasno naslednje: „Prve 4 točke znanega dopisa Slomškove Zveze, ki govore o udruženju vsega jugoslovanskega učiteljsva v državi SHS, so Zaveziniemu upravni odboru simpatične, a jih ne more vzeti na znanje, dokler Slomškova Zveza ne sklne razdružitve.“ Zavezino vodstvo pa je šlo v popustljivosti še dalje. Na njegovo iniciativo so sklicala okrajna učiteljska društva občne zbornice, kamor se je povabilo vse že organizovano in neorganizovano učiteljsvo v okraju, da se tako ujedinjenje čimprej omogoči.

Od časa do časa so se pojavljali v obeh nasprotnih stanovskih listih deloma jako hudi medsebojni bojni napadi. Zato je isti upravni odbor sprejel tudi to-le: „Do kongresa naj opusti „Učiteljski Tovariš“ s Slomškovo Zvezo vsako polemiko. Morebitni njeni napadi naj se ponatisnejo v stanovskem glasilu brez komentara in brez protinapadov, zgolj v informacijo Zavezinega članstva. V Unijo stopimo družno brez ozira na strokovno in politično cepitev.“ „Ta naš molk pa je hotela izrabiti Slomškova Zveza do skrajnosti. Razdružitve ni hotela, pač pa ojačenje v svojih vrstah, kar dokazuje tajna in strogo — zaupna okrožnica, ki je bila poslana od vodstva Slomškove Zveze nekaterim duhovnikom na bivšem Štajerskem. S tem je pribila, da ni kulturna, ampak najizrazitejša politična organizacija, ki hoče šolstvu in učiteljsvu na kvar znova graditi pogubno strankarstvo. Za napade ji ne zadostuje „Slovenski Učitelj“, zato ji prihajata na pomoč „Domoljub“ in „Slovenec“. In po vsem tem so zahtevali od nas glede pisanja listov neko medsebojno izjavo. Zadovoljili so se po svojem odposlancu, da ne pri-nese naše stanovsko glasilo nobenega napada na člane Slomškove Zveze, ako stori isto tudi „Slovenski Učitelj“, in ako store to politična glasila SLS. Mislili smo, da se sedaj zadeva vendarle pomiri, a varali smo se tudi to pot. Njih pristranska poročila z našega beograjskega kongresa in njih politične resolucije na mariborskem sestanku, so dokaz stalne nepoboljšljivosti. Visek zagriženega strankarstva in nestrpnega sovraštva pa je razviden iz dejstev, da se Slomškova Zveza sistematično zaletuje v tovariša E. Gangla. Prepričati je hotela njegovo imenovanje višjim šolskim nadzornikom, neumevno nizko se je zaletela vanj ob priliki ljubljanske uradne učiteljske konference in držnim čelom ga je napadla po predsedniku Struklju v zadnji seji višjega šolskega sveta. Članstvo Slomškove Zveze naj ve, da ima slovensko učiteljsvo samo enega Gangla, katerega bo znalo Zavezino učiteljsvo v znak visokega spoštovanja in najgloblje hvaležnosti vedno in povsod braniti proti komurkoli. Roke proč od naših vzornih mož!

Z vodstvom Slomškove Zveze se Zaveza ne more več boriti. Če bi tudi drugih vzrokov ne bilo nas sili v to naslednje sporočilo, ki ga čitamo v 185. številki „Slovenca“ z dne 15. avgusta t. l.: „Zlasti naj pazi na Štajerskem vse tamošnje krščansko-misleče učiteljsvo na početle okrajnih šolskih nadzornikov, ki so eksponenti liberalnega učiteljsva in so le vsled lojalnosti Slomškove Zveze prišli na svoja mesta. Kar se pa tiče Zavezarskih okrajnih učiteljskih društev, je pripomniti, da noben član Slomškove Zveze nima ničesar opraviti s temi ekspoziturnimi liberalne stranke.“ S tem je Slomškova Zveza podrla za seboj zadnje mostove. Nam pa ta odkrita izjava izpričuje, da smo izgubili z njo vse preveč dragocene časa in da je bilo naše potrpljenje že neskončno.

Vsem, ki so pošteno volje ponavljamo in naglašamo: Udruženje jugoslovanskega Učiteljsva je in ostane samo strokovna stanovska organizacija, zunaj nje pa imej vsako svobodno versko in politično prepričanje!

Šolske oblasti in slovensko šolstvo.

Zavezin delokrog, časovne razmere in resolucije okrajnih učiteljskih društev so zahtevale da smo bili neustojani v dotiki s šolskimi oblastmi. Pri delni vladni, pri poverjenstvu za uk in bogočastje ter pri višjem šolskem svetu letos nismo našli tolike pripravljenosti za ugodno razrešitev šolskih in učiteljskih vprašanih, kakor v prejšnji upravni dobi. Barometer njih naklonjenosti do opravičenih naših zahtev je kazal včasih dobro, včasih pa slabo vreme, kakor je bilo pač politično ozračje. Naše ponižno mnenje je da morajo biti možje, katere je postavila država na odgovorna mesta, res močnejši v vsakem oziru. Povsod drugod so oblasti hvaležne organizacijam, če jim slednje pomagajo vršiti težavno poslovanje. Nemogočega nismo nikdar zahtevali! Lokalnega separatizma ne smemo gojiti na škodo skupnosti. Blagor domovine, katero srčno ljubimo, nam mora biti vedno v mislih: v učilnici, pri narodnem in prosvetnem delu in v pisarnah. Šolstvo naj se centralizira. Vse šole naj bodo pod državnim nadzorstvom. Država ne prevzema nikdar plačevanja službenih prejemkov učitelstva na zasebnih šolah, četudi imajo pravico javnosti. Iz tega vzroka moramo biti odločno tudi proti zasebnemu ženskem učiteljskemu šolskemu sester v Mariboru, ki naj ima po mnenju šolskih oblasti v svobodni državi prednost pred javnim ženskim učiteljskim. Kjer je treba za pravilno vzgojo mladine posebnih konviktov ali internatov, naj jih odpre država na lastne stroške. Ali naj zopet hitimo z odprtimi jadrmi v nesrečno Šusterski-Lampetovo dobo? Moških učiteljskih je premalo, ženskih pa vsled zasebnih zavodov preveč. Hočemo, da dobe učiteljice, ki so se res posvetile učiteljskemu, službo in kruh. Omeji naj se nadprodukcija učiteljic, moškemu učiteljskemu naraščanju pa naj se mudi vstop v zadostni izmeri.

Naše stališče napram krainim šolskim svetom je znano. Na bivšem Kranjskem je funkcija članov v okrajnih šolskih svetih že davno potekla. Jezicek na tehtnici so v njih ljudje, ki jih je izbral prosluli deželni odbor, o katerem že davno ni ne duha ne sluha. Zanimiva je dozdevna rešitev okrajnih šolskih nadzornikov. Poverjenstvo za uk in bogočastje je ob prevratu ločeno od učiteljskih organizacijami postavilo na bivšem Stajerskem in Koroškem nove okrajne šolske nadzornike. Takrat se nam je na kompetentnem mestu zadržalo da se izvrše ta imenovanja v duhu demokracije vedno dogovorno z nami. Z nasvetovanjem okrajnih šolskih nadzornikov na bivšem Kranjskem se te narzemo odlašalo do časa, o katerem so mislile šolske oblasti, da je za nie na vse strani najpriljavnejši. Zaveza je opozorila v postev prihajajoča okrajna učiteljska društva, da naj se o tem razpravlja pri zborovanjih. Društva so poslala tropredloge, katere je Zaveza poševala na vsel črti. In kaj je storila Slomškova Zveza? Brez vednosti svojega članstva je naznanila absolutistični sklep zastopnikom bivšega deželnega odbora v okrajnih šolskih svetih, ki so tudi res nasvetovali te učiteljske izvolitve v potrditev. In ker so imeli očitno premalo svojih mož za tropredloge, so se blestela ena in ista imena skoro v vseh okrajih. Večina višjega šolskega sveta je baie potrdila vse te tropredloge razum enega slučaja. Sino v ustavnih državah, zato smo prepričani, da bo izid tak, kakršen mora biti. Okrajne šolske nadzornike sme postavljati in odstavljati samo minister prosvete! Lastne pragmatike še nimamo, zato mora veljati § 27. dež. š. zakonika, ki se glasi: "Minister za uk in bogočastje imenuje za vsak okraj enega šolskega nadzornika in tam, kjer bi posebnih okoliščin zahtevalo, tudi več šolskih nadzornikov. Imenovanje se zgodi na podlagi nasveta trojnih oseb, ki ga naredi deželni šolski svet, imenuje se na šest let." Tudi novi § 32. se glasi enako. V Srbiji imajo sličen zakon. Brez vednosti ministrstva prosvete v Beogradu je bil odstopljen v letnišnji noletni od okrajnega šolskega nadzorstva tovariš Mir. Sijanec v Mariboru in brez privolenja istege je baie postavljen na njegovo mesto tovariš Fran Fink. Mi pa pravimo: **Brez nas o nas in preko nas se ne bo ničesar definitivnega sklepalo!** O tem imamo trdno zavetovilo s kompetentnega mesta in od vodstva osrednjega Uduženja. **Zavedamo se svoje silne organizacijske moči.** Idejam smo posvetili ves prosti čas in razpoložljivi denar — na ne zaman. **Svoje pravično stališče bomo znali varovati neizprosno tem lažje tudi v prihodnje proti vsakomur!**

Sestava višjega šolskega sveta je za ljudskošolsko in meščanskošolsko učitelstvo krivična. Zastopniki cerkve in sred-

nješolskega učitelstva imajo v njem istotoliko članov kakor mi. Zahtevamo namani vsaj še dva svoja zastopnika v tej komisiji. **Ljudske šole nadzorui ljudski, meščanske šole meščanski in srednje šole srednješolski učitelji.** Za vse meščanske šole v Sloveniji zahtevamo v višjem šolskem svetu takoi posebnega višjega šolskega nadzornika, ki bo di meščanskošolski učitelji z daljšo prakso! Gimnazijiskim in realnim profesorom niti na um ne pride da bi zahtevali za svojo kategorijo šol vseučilšnega profesoria.

Pokrajinsko poverjenstvo za uk in bogočastje ni utemeljeno v nobenem zakonu. To poverjenstvo zavira redno šolsko upravo in zmanjšuje pomen višjega šolskega sveta na spodu. Na zgoraj na ministrstvo prosvete. Ta pokrajinska poverjenstva morajo iziniti s površja, ker se skrivajo za nemi politična ozadja. Vse gende tega poverjenstva prevzame višji šolski svet. **Odstranitev poverjenstev za uk in bogočastje bodi prva in najnujnejša naloga vseh pokrajinskih učiteljskih in profesorskih Zvez v kraljevini SHS.**

Ustanovitev uduženja jugoslovanskega učitelstva v Beogradu.

Prvi kongres jugoslovanskega učitelstva v kraljevini SHS nam je podaril udeleženie, 18. julij 1920 je za vse uduženo učitelstvo zgodovinski dan prvega reda. Izvršilo se je »Uduženje Jugoslovanskega Učitelstva v Beogradu« z naslednjimi poverjenstvi: Ljubljana, Zagreb, Sarajevo, Split, Cetinje, Novi Sad, Beograd, Skopje. Nepozabni ostanejo vsem udeležencem praznični dnevi, ko smo stali ob zibelki mogočne Unije. Za slovensko učitelstvo je pa kongres še posebej trajnega pomena. Izmed petih načrtov, ki so bili predloženi kongresu v potrditev, je bil sprejet z malimi izjemami naš osnutek pravil udeleženia, izdelan po najboljših virih od posebnega likvidacijskega odseka. 2. Ta načrt je pridobil za uduženje brate Hrvat, ki sicer niso imeli mandatov od Saveza za glasovanje k pristopu. 3. Imponiral je koncert, na katerem je dovršeno del našani zbor ljubljanskega učitelstva najboljše umetne in narodne slovenske pesmi. Misli nam hitre nazaj na delegacijsko in kongresno zborovanje, v ledalščice, na banket, na pozdravni sestanek v »Slaviji« k ručku v Topčideru in na Topčidersko brdo v avdienco... Okrog 200 Slovencev nas je bilo, vsega učitelstva pa okoli 5600. Nas, ki smo vajeni mirnih razprav, je osupnilo hrupno debatiranje. A kdor je metril te tovariše in jim pogledal globe v dušo, je zaznal, da je po njih pokrajinskih drvela razbesnela vojna dalje in vse drugače, kakor pri nas. Iskali so uteh v sindikatu, ki jim je po prestatnem strašnem trpljenju na bližji. Z rezultati pozantni smemo biti zadovoljni. Tudi Beograd ni bil sezidan v enem dnevu! Šest let je trajalo predno je bilo po začetku državnih pravic ustanovljeno 1. 1866. prvo slovensko učiteljsko društvo gori na Koroškem za velikovško dekanijo, a osemnajst let (1871—1889), predno je osnovalo slovensko učitelstvo na pobudo Celjskega učiteljskega društva svojo centralno organizacijo — Zavezo; dve leti so trajale samo priprave. Dosti. Save se bo izšlo pred Beogradom v Dunav, predno se uredi vse organizacijske podrobnosti.

Doslej smo naslavljali vse dopise na srbsko učiteljsko beograjsko Uduženje, ki ni bilo primorano biti posredovalec med nami in raznim ministri v Beogradu. Odslej imamo lastno centralo, od katere smemo zahtevati točnega poslovanja. Dokler ne zasede v ministru prosvete določena mesta referentne vseh pokrajinskih poverjenstev, toliko časa ne bo še urejenih razmer. Čimprej se to zgodi tem uspešnejša postanejo pokrajinska poverjenstva poslovanja s centralo. Od teh strokovnjakov se zahteva, da so večji v administraciji in dobri poznavalci šolskih zakonikov in pokrajinskih učiteljskih organizacij. Zaveza je, dogovorno z višjim šolskim svetom, predlaga referentom v ministru prosvete za ljubljansko poverjenstvo tovariša Pavla Flereta. Tozadnji akt s stavljenimi pogoji je bil odločan v Beograd že 8. januarja t. l. ustmeni razgovor med obema v postev prihajajočima faktorijema pa se je vršil zadnjič ob kongresu. Rešitve pričakujemo v najkrajšem času.

Dva dni po kongresu je bil sestanek zastopnikov češkega učitelstva z zastopniki jugoslovanskega učitelstva, ki so se pogajali o vzajemnem medsebojnem delovanju. Kadar postane ugoden čas, se strnemo še z drugimi slovanskimi učiteljskimi uduženji. V »Uduženju Jugoslovanskega Učitelstva« je včlanjenih okrog šestnaest tisoč tovarišev in tovarišic. Naša moč narašča in z njo se dviga naš ugled.

Srebrni jubilej Zavezinega predsednika in blaginika.

Slučaj hoče, da ob dnevi, ko izročamo pomnošo Zavezo kot pokrajinsko poverjenstvo v rke »Uduženju Jugoslovanskega Učitelstva v Beogradu«, praznujemo Zavezina voditelja Luka Jelenc in France Luznar srebrni jubilej.

Dne 5. septembra 1895. sta bila izvoljena na skupščini v Novem mestu, in sicer prvi Zavezini predsednikom, drugi pa blaginikom. Ta posel opravljata nepretrgoma do današnjega dne. Redek je tak jubilej v zgodovini velikih organizacij.

Naš tovariš Luka Jelenc je spreten krmilja na učiteljski ladiji. Vilharne dneve je doživel z Zavezo, a nikdar ni klonil glave. Z večjo in srečno roko jo je pripeljal v varen pristan — v Uduženje. Je simbol največje volje in hotenja, vztrajnosti in energije. Spominski spis, ki ga je sestavil ob petindvajsetletnici Zaveze, je dokaz, kako vzorno je delovala organizacija pod njegovim vodstvom.

V tistem domu, tam na Primskem pri Kranju, je operiral z Zavezinskimi računi dan za dnem vso petindvajsetletno dobo naš nedosežni finančni France Luznar. Ob prevzetju Zavezine blaginice spočetka ni imel dosti opravila. Delo pa se mu je leto za leto kmučilo, a od državnega preobrata sem tihi kakor mravljia pri denarnem prometu in v računskih zaključkih. Ko je prevzel 1. 1895. Zavezino blaginico, je štela Zaveza 901 člana, v blaginici pa je našel 201 K 60 h. Danes šteje Zaveza že 2277 družtvenikov in ima skoro četrtilijona letnih članarinskih dohodkov.

Oba slavljena sta kremenita značaja in neumorna delavca, zato je bilo častno delati vsakemu v njih družbi.

Neizmeren je dolg, ki ga Vama dolguje Zavezino članstvo. Sprejmita po delovnici od vse številne Zavezine armade najlepše, kar Vama moremo dati:

Hvaležnost našo in naša srca!

Dobrotno nebo pa podeli »Uduženju Jugoslovanskega Učitelstva« še mnogo takih vrlih mož!

Umetnost in vzgoja.

Piše prof. Fr. Suher.

(Dalje.)

VII.

Usiljuje se vprašanje, ali ne more govoriti tudi učitelj svojim učencem in jim razlagati umetnine? Nekateri pravijo, da ne.

Lichtwarcz je ustanovil način, kako se smejo razlagati umetnine. Rein, nemški pedagog, je tudi marsikaj dobrega povedal o tem. Poleg teh je govorilo nebroj drugih, Nemci, Amerikanci, Angleži. — Če učitelj le opozarja na kvaliteto umotvorov, če z zadostno mero spoštljivosti govori o njem, ne usiljuje svojih nazorov, ne sodi in ne usiljuje sodb, ne bode nič pokvaril, če že ne bode dobro uplival. Zlasti naj se ogiblje vsake kritike, ki bi jemala umotvoru ugled: delovati mora, — da rabim Komenskega primero — kakor babica: pri porodu dobrih misli mora pomagati in zavračati mora slabe nazore s finim okusom. Delovati mora kakor »vodnik« nevednemu, sam mora dosti vedeti in tako sme svojim učencem govoriti v dober prid. — So popolnoma stvarne kvalitete, o katerih se lahko kaj pove: kompozicija oblik, barv, tek črt, harmonija tonov, način tehnike, zgodovina umotvorov in še marsikaj. Višje kot vse to stoji umetnikova intuicija! Ta se da le slutiti in to delo čuvstva se mora prepuščati tistemu, ki umotvor uživa. — Torej misliti je na dva momenta: o umotvoru moramo nekaj vedeti, drugo čutiti. Kar je vede, se naj posreduje in poda, kar se mora čutiti, se naj vzbudi. Prvo bo brez dvoma lahko storil učitelj, drugo lažje umetnik.

Za oboje je seveda treba svoje izobrazbe. Naše učitelstvo ni v tem tako nevedče, kakor se včasih domneva. Mnogo jih je med učitelji, ki imajo dosti umetniškega čuta, so dobri diletantje. Ali so med njimi tudi umetniki, to naj sodijo drugi. — Najhujše vpliva kakor med drugimi nestrokovno ali nepedagoško izobraženimi ljudmi tudi v enem delu učitelstva mnenje, ki ga imajo še celo prosvitlenejši krogi, da je treba za male začetke v umetnosti, zlasti upodabljajoče umetnosti posebnega daru. (Bodi kar povedano: posebnega ne, pač pa navadnega zdravega razvoja čutil in duha!)

Prokletstvo tega predsodka je posledica, da zanemarjajo nekateri risanje in se ne izobrazujejo v smeri umetniške vzgoje tako kakor bi se mogli in morali. (Da je to le predsodek, o tem in pa v kakem smislu se more to tolnačiti, o tem bi bilo treba v posebnem poglavju razpravljati. Zgledov in razlogov za naše naziranje je pa na stotine. Prokletstvo omenje-

nega predsodka pri starših pa je tudi posledica, da zanemarjajo večkrat to stran umetniške vzgoje. Le majhen del učitelstva je — in ta del izgine med idealno mislečimi, — ki nima za umetnost in umetniško vzgojo zanimanja.

Velik del učiteljev je tudi v risanju dosti spreten. Prej bi rekel, da je treba nekaterim več znanja, ki je v zvezi z umetniško vzgojo. Vsi nedostaki bi se dali lahko popraviti, ako bi se le kdo merodajnih činiteljev zanimal za ta del vzgoje in bi se le nekoliko preustrojila učiteljska. Velika ovira pa je to, da se mora ne le znanje, ampak tudi spretne učiteljeve razbliniti na premnogo strani. Učitelj mora obvladati več predmetov kakor bodisi kdorkoli. Na katerem zavodu se predava obvezno o toliko predmetih v enem letniku nega na učiteljsku?

In umetnost zahteva več časa nego vsaka druga stroka. Učitelj naj poje, gode, orgla, riše, slika, telovadi, opravlja vrt in poučuje v šoli ducat predmetov, ki zahtevajo deloma prav nadrobne študije. — Vrh tega naj organizira sokolstvo in orlovstvo, sodeluje pri posojilnici, opravlja občinske posle, skrbi za otroško siročad, socijalno oskrbo i. t. d. i. t. d.

Ali bi v oči gledel ne mogočnosti ne bilo v smislu Nietzschejevih načel, naj se poišče v gojencu »osebna moč« in uravna vzgoja glede na to središče — tudi pri učiteljskem naraščanju?

Naj bi se osnovala dva tipa učiteljskih, eden tip kmetijskega, drugi tip obrtnega značaja. V obeh tipih bi se zahtevala neka gotova mera obče naobrazbe, materialne, formalne, umetniške, potem pa bi se interesi ločili po potrebi, ki jih zahteva kmetijski stan, torej šola na kmetih, in obrtni ali uradniški stan, — torej šola v mestu. Na vsaki šoli teh raznih tipov pa bi zopet bila prilika, da se bodoči učitelj izobrazbi na določeno stopnjo obče izobrazbe, potem pa v to ali drugo smer, kamor čuti v sebi poklic, za kar se mu zdi, da ima več naravnih sil ali veselja.

Nastavljati bi bilo potem treba učitelje na raznih šolah tako, da bi, kakor potrebe zahtevajo, prišli na svoje mesto učitelji raznih smeri in sposobnosti, ki bi si vzgojno nalogo na zavodu kolikor mogoče delili, kjer bi tega bilo treba, zlasti na večrazrednih in meščanskih šolah, ki jih je osnovati več, kolikor mogoče. Učitelji meščanske šole, usposobljeni za risanje, bi pa morali imeti posebno sposobnost za umetniški pouk, katero bi morali dokazati pri izpitih za svojo stroko.

Na vsaki šoli, kjer je več učiteljev, bi moral vsaj eden krepko vihteti zastavo umetniške vzgoje. Umevno je, da bi podpiral tudi druge vzgojne potrebe, kakor bi se tudi nadejal, da drugi njega podpirajo po svoji moči.

Učiteljev delokrog je tolik, kolikor ga mora zmagati diletant v umetnosti, ki jo z iskreno ljubeznijo goji in ki se obenem tudi rad peča z njeno vzgojno silo. Segal zato ne bo v delokrog umetnikov, skrbel pa bo, da vzgoji čut za lepoto v vsakršnem oziru, ljubezen do vira vseh umetnostnih virov, namreč do narave, — do umotvorov samih in do domovine.

Ni toliko skrbi za umetniško vzgojo srednješolske mladine. Nam je za vzgojo mase.

V ljudstvu naj se ukorenini čut za lepoto, ki obenem tudi podpira čut za pravost. Naj bi postali nemogoči prizori, ki so se ponavljali med vojno, ko je vojak uničeval iz samega živinskega nagona vse, kar mu je prišlo pod roke, tudi najboljše proizvode umetnosti. (Znano je, kako so v Italiji portretom v grajskih damanah iztikali oči, vtikali naslikanim damam v usta cigarete ter mahali z meči po najlepših oljnatih slikah.) Naj bi se vzgojil čut spoštovanja do umetnosti in njenih del. Naj bi bili nemogoči prizori, ki so se godili tudi v Ljubljani v nepremišljenosti in nerazumu. — Kam je prišel nedolžen Fernkornov kip predučujoč Raddeckega, ki je bil dolgo časa edini posvetni spomenik iz brona? Tu pač ni vedela masa razločevati, kaj je umetnost, kaj je materialna vrednost in kaj je — narodna zavest.

(Dalje prih.)

Iz naše organizacije.

Društvene vesti.

+ Konjsko učiteljsko društvo je zborovalo dne 19. avgusta 1920 na deski šoli v Konjicah.

Po dolgem odmoru se je temu zborovanju odzvalo lepo število tovarišev, a ne tako, kakor se je pričakovalo. Dolžnost vsakega bi bila, da se tega zadnjega zborovanja v tem šolskem letu udeleži.

Nenavzočnosti niso opravičili sledeči člani: Hren Marija, Hren Adalbert, Jastrobnik Milada, Ravbar Ivan, Serajnik Lovro, Serajnik Božena, Murgel Ana, Pangerc Emil, Časl Janko, Petrič Ljudevit, Petrič Kristina, Režabek Antonija, Hribernik Neža, Serajnik Liza, Rudolf Vida, Fabiani